

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการพัฒนาประเทศให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทยในปัจจุบันเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค หรือส่วนท้องถิ่นไม่สามารถนำเอาวิธีปฏิบัติอย่างเดิมมาใช้โดยไม่มีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพสังคม การทำงานคงมิใช่ต่างฝ่ายต่างทำ แต่จะต้องทำงานเป็นทีม ร่วมกันทุกหน่วยงานและทุกภาคส่วนของสังคม ความล้มเหลวของการทำงานระบบเดิมได้สะท้อนปัญหาที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบันมากมายหลายเรื่อง ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากกลไกของรัฐแทบทั้งสิ้น โดยเฉพาะปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนที่เกิดในหลายพื้นที่ โดยพบว่า การแก้ปัญหาและการตัดสินใจของเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถกระทำได้อย่างเบ็ดเสร็จในระดับพื้นที่ ปัญหาหลายเรื่องต้องมาดำเนินการแก้ไขในส่วนกลางแม้ว่าบางเรื่องเป็นปัญหาในการปฏิบัติ สามารถแก้ไขได้โดยกลไกของภาคราชการ ดังนั้น การทำงานเชิงบูรณาการ โดยอาศัยกระบวนการของการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายจะเป็นทางออกทางหนึ่งที่จะช่วยในการปรับแก้ความผิดพลาดของภาคราชการในอดีตได้ และมีโอกาสกลับมาใช้แนวทางที่ถูกต้อง (สำนักงาน ก.พ., 2549 : 9)

ในส่วนของ การปกครองท้องถิ่นนั้น มีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นราก เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ระบบการทำงานของข้าราชการ ซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติในพื้นที่จำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิง โดยข้าราชการต้องเปลี่ยนแปลงจากเจ้านายมาเป็นเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ โดยให้ชุมชนในท้องถิ่นเป็นผู้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้กำหนดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง และพร้อมที่จะตรวจสอบการดำเนินงานอยู่ตลอดเวลา ซึ่งปัจจุบันองค์กรชุมชน และเครือข่ายของประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ ได้เข้ามามีบทบาทในองค์กรของภาครัฐมากยิ่งขึ้น และกลายเป็นพลังทางสังคมอีกรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจ ประกอบกับรัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อนโยบายทางสังคม โดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น และมุ่งหวังให้ชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเองได้ และมีบทบาทในการพัฒนาร่วมกับองค์กรภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ทิพาวดี เมฆสวรรค์. 2546 : 15)

ประชาชนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความสำคัญคือ กลุ่มผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) เป็นกลุ่มประชาชนที่มีความสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทย มีประชาชนประมาณร้อยละ 7.5 เป็นผู้สูงอายุ คือประมาณ 4,851,000 คน ในปี พ.ศ. 2545 โดยเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.1 โดยประมาณ ทุกปี (สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2546 : 43) การที่มีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอาจเป็นเพราะความก้าวหน้าทางวิทยาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการแพทย์ ผลคือประชาชนมีอายุยืนยาว และในการพัฒนาด้านสังคมได้ให้ความสำคัญแก่ผู้สูงอายุมากขึ้น

การที่ผู้สูงอายุเพิ่มจำนวนและสัดส่วนมากขึ้นส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านแรงงาน รายได้ ที่อยู่อาศัย สุขภาพอนามัย สวัสดิการ ในหลายประเทศส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนในหลาย ๆ ด้าน องค์การสหประชาชาติในฐานะที่เป็นองค์การความร่วมมือระดับนานาชาติ ได้เห็นความสำคัญและคุณค่าของผู้สูงอายุ จึงได้จัดให้มีการประชุมสมัชชาโลกว่าด้วย ผู้สูงอายุ ครั้งแรกเมื่อ ปี พ.ศ. 2525 และได้มีการกำหนดแผนปฏิบัติการระยะยาวระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ในการประชุมสามัญครั้งที่ 45 ขององค์การสหประชาชาติได้ลงมติให้วันที่ 1 ตุลาคม ของทุก ๆ ปีเป็นวันผู้สูงอายุสากล (International Day for the Elderly) (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. 2550 : 5)

จึงกล่าวได้ว่าผู้สูงอายุเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญและมีคุณค่าอย่างยิ่ง ในปัจจุบันกรณีประเทศไทยเห็นได้จากมีการต่ออายุราชการให้กับผู้สูงอายุถึง 65 ปีในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และต่ออายุราชการถึง 70 ปี สำหรับอาชีพผู้พิพากษา และได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้เชี่ยวชาญและที่ปรึกษาอีกมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งนายกรัฐมนตรีของประเทศไทยอายุมากกว่า 60 หลายท่าน รวมไปถึงองคมนตรีส่วนใหญ่มีอายุเกิน 60 ปี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ได้รับการเคารพนับถือ นอกจากนั้น ยังมีบทบาทสำคัญในสังคม เช่น เป็นผู้นำครอบครัว เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน การศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นต้น

ในด้านวิชาการนั้น มีรายงานการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุหลายเรื่อง เช่นการศึกษาของเกริกศักดิ์ บุญญานพวงศ์ และสุรีย์ บุญญานพวงศ์ (2534 : 61) ที่ได้วิจัยศักยภาพของผู้สูงอายุในการทำงานเพื่อสังคม ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีศักยภาพหรือมีความสามารถในตนเองที่จะทำงานต่าง ๆ ได้ ในลักษณะการทำงานให้กับสังคม เช่นงานเกี่ยวกับงานฝีมือประเภทต่าง ๆ แต่ผู้สูงอายุไม่ค่อยเข้าไปมีบทบาทในสังคมมากนัก ส่วนด้านบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนจะเห็นได้จากงานวิจัยของ ประคอง ทำคง (2534 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนต่อบทบาทของผู้สูงอายุ และวิธีโน้มน้าวผู้สูงอายุเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสงขลา พบว่าทัศนคติของผู้สูงอายุที่ ด้านบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับคือ บทบาททางวัฒนธรรมและศาสนา บทบาทด้านสาธารณสุข

และการอนามัย และบทบาทด้านการศึกษา และจากการศึกษาของ เถลิ้มชัย จันทรเสนา (2544 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาบทบาทของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองอำนาจเจริญ ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน การศึกษา ศาสนา วัฒนธรรมประเพณี อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ พบว่าผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองอำนาจเจริญมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมประเพณีอยู่ในระดับปานกลาง

ผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงชัย อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคามมีจำนวนถึง 401 คน ซึ่งได้รับเชิญจากองค์การบริหารส่วนตำบลให้มีบทบาทในกิจกรรมด้านสังคม เช่น การพัฒนาชุมชน การศึกษา การศาสนา และประเพณีวัฒนธรรม เนื่องจากผู้สูงอายุดังกล่าวเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์

ผู้ศึกษาในฐานะที่เป็นพนักงานส่วนตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลเวียงชัย มีหน้าที่ดูแล และประสานงานกับผู้สูงอายุ ได้เล็งเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทของผู้สูงอายุใน กิจกรรมด้านสังคม คือด้านการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษา ด้านการศาสนา และด้านประเพณีวัฒนธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลเวียงชัย อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาเสนอต่อองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงชัยในการส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุในกิจกรรมด้านสังคม ให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ต่อไป

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาระดับบทบาทของผู้สูงอายุในกิจกรรมด้านสังคม ขององค์การบริหารส่วนตำบลเวียงชัย อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของผู้สูงอายุ จำแนกตามเพศ และ หมู่บ้านที่อาศัยอยู่ใน กิจกรรมด้านสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลเวียงชัย อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของผู้สูงอายุในกิจกรรมด้านสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลเวียงชัย อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

สมมติฐานการศึกษา

1. บทบาทของผู้สูงอายุใน กิจกรรมด้านสังคม ขององค์การบริหารส่วนตำบลเวียงชัย อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม อยู่ในระดับปานกลาง
2. ผู้สูงอายุจำแนกตามเพศ และหมู่บ้านที่อาศัยอยู่ มีบทบาทในกิจกรรมด้านสังคมของ องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงชัย อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม แตกต่างกัน

ขอบเขตการศึกษา

1. เนื้อหา ผู้ศึกษาใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้สูงอายุในกิจกรรมด้านสังคม 4 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษา ด้านการศาสนา และด้านวัฒนธรรมประเพณี ของ เฉลิมชัย จันทระเสนา (2544 : 63-66)

2. ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงชัย อำเภอ พยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 401 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงชัย, 2552 : 12)

3. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงชัย อำเภอ พยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคามจำนวน 201 คน โดยใช้วิธีการคำนวณหาขนาดของกลุ่ม ตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน (Taro Yamane, 1973 : 727)

4. ตัวแปร จำแนกเป็น

4.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกเป็น

4.1.1 เพศ

4.1.2 หมู่บ้านที่อยู่อาศัย

4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ บทบาทของผู้สูงอายุใน กิจกรรมทางสังคม ขององค์การ บริหารส่วนตำบลเวียงชัย อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

5. ระยะเวลาดำเนินการศึกษา ตั้งแต่ เดือน มกราคม ถึง กุมภาพันธ์ 2553

6. สถานที่ หมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงชัย อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัด มหาสารคาม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ผู้สูงอายุ หมายถึง ประชาชนผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป นับตามปีปฏิทินในการศึกษา ครั้งนี้ หมายถึง ผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงชัย อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัด มหาสารคาม

2. บทบาทผู้สูงอายุในกิจกรรมทางสังคม หมายถึง การกระทำหรือกิจกรรมหรือ การแสดงออกของผู้สูงอายุที่มีต่อสังคม รวมถึง การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของบุคคลตาม สถานภาพหรือตำแหน่งที่บุคคลนั้นได้รับ ในการศึกษาครั้งนี้จำแนกเป็น 4 ด้าน คือ

2.1 บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน หมายถึงการกระทำกิจกรรมหรือ การแสดงออกของผู้สูงอายุ ดังนี้ เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา ทำความสะอาดหมู่บ้าน

จัดระเบียบหมู่บ้าน เข้าร่วมกิจกรรมการเกษตร เช่นการเลี้ยงไหม แนะนำให้บุคคลอื่นตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาชุมชน ชักชวนเพื่อนบ้านและบุคคลทั่วไปเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาชุมชนบริจาคเงินเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาชุมชน ประสานงานขอความร่วมมือกับบุคคลและหน่วยงานต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชน เป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ชุมชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน

2.2 บทบาทของผู้สูงอายุในด้านการศึกษา หมายถึงการกระทำกิจกรรมหรือการแสดงผลออกของผู้สูงอายุ ดังนี้ เข้าร่วมประชุมการวางแผนในการพัฒนาการศึกษา เข้าร่วมกิจกรรมในการส่งเสริมการศึกษา แนะนำให้บุคคลอื่นตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาการศึกษา ชักชวนเพื่อนบ้านและบุคคลทั่วไปเข้าร่วมการส่งเสริมการศึกษาริจาคเงินเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาการศึกษา ประสานงานขอความร่วมมือกับบุคคลและหน่วยงานต่างๆ เพื่อพัฒนาการศึกษา เป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ชุมชนในกิจกรรมการศึกษา

2.3 บทบาทของผู้สูงอายุในด้านการศาสนา หมายถึงการกระทำกิจกรรมหรือการแสดงผลออกของผู้สูงอายุ ดังนี้ เข้าเป็นกรรมการพัฒนาด้านศาสนา เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่จัดขึ้น แนะนำส่งเสริมให้เยาวชน และประชาชนปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของศาสนา ชักชวนเพื่อนบ้านและบุคคลทั่วไปเข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา บริจาคเงินเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา งานขอความร่วมมือกับบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา เป็นวิทยากรให้ความรู้แก่บุคคลอื่นในกิจกรรมด้านศาสนา

2.4 บทบาทด้านวัฒนธรรมประเพณี หมายถึงการกระทำกิจกรรมหรือการแสดงผลออกของผู้สูงอายุ ดังนี้ เป็นกรรมการ วางแผนในการดำเนินกิจกรรมด้านวัฒนธรรม เข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรม ประเพณีขององค์การบริหารส่วนตำบล แนะนำให้บุคคลอื่นตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ชักชวนเพื่อนบ้านและบุคคลทั่วไปเข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณี บริจาคเงินเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมด้านวัฒนธรรม ประเพณี ประสานงานขอความร่วมมือกับบุคคลและหน่วยงานต่างๆเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี เป็นวิทยากรให้ความรู้แก่บุคคลอื่นในกิจกรรมการด้านวัฒนธรรม ประเพณี

3. องค์การบริหารส่วนตำบล หมายถึงองค์กรส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ. ศ.2537 ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึงองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงชัย อำเภอพยุหะภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ประโยชน์การศึกษา

ผลของการศึกษานี้สามารถนำเสนอต่อคณะผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล เวียงชัย อำเภอพยุหะภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เพื่อพิจารณาบรรจุลงในแผนและโครงการ ในการส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุใน กิจกรรมด้านสังคม 4 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาชุมชน ด้าน การศึกษา ด้านการศาสนา และด้านวัฒนธรรมประเพณี และด้านอื่น ๆ ต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY